

ג'וליאַרד. גרסת יפו

ורד ניצני וליטל וסרמן. "אנחנו יודעות מצוין מי הילדים שמשמשים בסמים בזמנם הפנוי. הם באים ומספרים. אנחנו עובדות אתם, אבל לא על זה הם יפסידו את מקומם פה"

ורד ניצני וליטל וסרמן יזמו והקימו ביפו את "מוזות", בית ספר תיכון לאמנויות המיועד לתלמידים נושרים. בבית הספר לומדים נוצרים, מוסלמים, שוהים בלתי חוקיים, ילדי עובדים זרים ועולים חדשים. "לנו", אומרת וסרמן, "לא משנה מה הנער עשה עד היום, משנה מה הוא רוצה לעשות מהיום"

אור סופר

פה זה מוזות? אני שואלת את הנער. הוא בוחן אותי במבוכה, מצחקק ומסגן: "כן, זה פה. ורק שיהיה ברור: התלבושת זה בשביל ההצגה שאני משחק בה".

רעיון פורץ דרך

ורד ניצני וליטל וסרמן עברו בראשית שנות האלפיים בעמותת על"ם ופגשו מרי יום ביומו נערים ונערות שנשרו ממסגרות חינוכיות. הן שוחחו אתם, הקשיבו למצוקות

את השלט שחיפשתי. כתוב בו במפורש: "מוזות – תיכון לאמנויות", אבל עדיין נדמה לי שטעיתי. המבנה לא נראה כמו בית ספר אלא כמו בניין מגורים ישן והכניסה נמצאת ממש על הרחוב. גרם מדרגות מוביל אותי לקומה השנייה ודלת זכוכית מקדמת את פניי. מאחורי הדלת אני רואה נער מחופש לאישה – שמלה, איפור כבד, ריסים מורבקים ותסרוקת מעוצבת. עדיין לא נראה כמו בית ספר. אני פותחת את הדלת בחשש קל. "תגיד,

יכר השעון, מאפיית אבולעפיה המפורסמת, הכנסיות, החנויות הרבות, הבנקים, בתי קפה הקטנים והסמיכות לשוק הפשפשים הופכים את רחוב יפת ביפו לאחד הרחובות הראשיים בעיר. בשעות הבוקר המאוחרות התנועה ערה. קבוצות תיירים, סוחרים ועוברי אורח רבים. בהקשבה חטופה אפשר לזהות עברית, ערבית, אנגלית וספרדית. בין שלל השלטים, אני מוצאת

צילומים: רפי קוץ

מדרגות הכניסה לבית הספר. ניצני: "כל הילדים החדשים שמגיעים לכאן לראיונות קבלה אומרים משהו על המבנה. הוא משרד להם חום וביתיות. אף אחד לא נשאר אדיש לזה"

הראשון של "מוזות" יצא לדרך. כיום מוכר "מוזות" כבית ספר ציבורי לאמנות שמקבל תמיכה ממשרד החינוך ומשרד הרווחה. חצי מהתקציב ממשלתי והחצי השני מגיע מתרומות של פילנתרופיים פרטיים, קרנות או חברות.

משרד בלי דלת

וסרמן, פסיכולוגית בהכשרתה, וניצני, עובדת סוציאלית, מכירות זו את זו יותר מ-15 שנה. שתיהן בנות 37, מתגוררות באזור המרכז, נשואות ואמהות לילדים. הפגישה אתן מתקיימת במשרדן – כוך קטן ונטול מניירות בעליית הגג של מבנה בית הספר. התקרה הנמוכה מחייבת את הנכנסים להרכין את הראש. מצד שני, אין צורך לדפוק על דלת הכניסה כי אין כזאת. המשרד פתוח לשאלות, התייעצויות והתבררויות לאורך כל שעות היום, גם לתלמידים וגם לצוות החינוכי.

"הסיבה שהמשרד הזה לא סגור ומבודד", אומרת ניצני, "אינה בגלל מחסור במקום. אנחנו פשוט לא מאמינות בזה. המבנה הזה משרת את התפיסה שלנו. בחרנו לשבור

משהו מאוד טבעי. זה רק הרגיש את החשיבות וההכרחיות של המקום הזה".

מהר מאוד הבינו השתיים שהרעיון שלהן פורץ דרך, ובשנת 2003, בלי תמיכה כלכלית ועם הרבה אמונה בצדקת הדרך, החליטו לפרוש מעל"ם ולהקים בית ספר תיכון עבור נוער בסיכון. הן גיבשו סביבן קבוצת אנשי עסקים ורוח מתחומי החינוך, האמנות, הטיפול והפילוסופיה בניסיון לפתח תפיסה מוצקה לבית הספר העתידי. הקבוצה, שזכתה לכינוי "מעגל המוזות", נפגשה פעם בשבועיים לשלושה באחד הבתים, דנה בסוגיות רלוונטיות וחיפשה יחד תשובות על שאלות רבות. התהליך הזה ארך שנתיים, ובמהלכן הצליחו וסרמן וניצני להפוך לדבריהן, את כל חברי הקבוצה ל"משוגעים לדבר" ולגרום להם להיות התורמים הראשונים לפרויקט. בד בבד הן רתמו לרעיון גם את ד"ר חיים נבון מאגף שח"ר במשרד החינוך ואת עמותת טופו – חממה ליוזמות חברתיות. ראש עיריית תל אביב, רון חולדאי, לא נשאר אדיש והקצה לפרויקט מבנה. כך, בספטמבר 2005, הפך חלום "ג'וליאירד לכאלה שאין להם" למציאות, והמחזור

ולתסכולים שלהם וניסו לסייע במסגרת הכלים שעמדו לרשותן. אט אט חלחלה אצל שתי הנשים הצעירות הבנה משהו חסר, והן החלו לחלום על בית ספר אלטרנטיבי עבור הילדים האלה, מסגרת אינטנסיבית, כוללנית ונורמטיבית שתאפשר שינוי אמיתי לטווח ארוך ותימנע מלתייג את הנערים. בית הספר שראו לנגד עיניהן היה תיכון יוקרתי ואיכותי לאמנויות המיועד לנוער בסיכון, "כמו ג'וליאירד, אבל לכאלה שאין להם".

ניצני: "מצאנו הרבה מאוד ילדים שהאמנות היא משהו מאוד משמעותי עבורם, שפה לדבר בה. משם הגיעה המחשבה שזה מה שצריך לעשות. אין במדינת ישראל בית ספר תיכון לאמנויות שמיועד לאוכלוסייה שהיא לא אוכלוסייה עם ציונים גבוהים ושלמדה כל חייה בקונסרבטוריון או בחוגים או בסדנאות כאלה ואחרות".

וסרמן: "זיהינו שלילדים בסיכון קשה מאוד להיכנס למסגרת שנחשבת לנורמטיבית. הבנו שהשילוב בין מוסד איכותי מאוד לילדים בסיכון מצד אחד לבין עיסוק רציני באמנויות מצד אחר ממש לא קיים, למרות שכל מי שפגשו – אמנים, יוצרים – דיברו על זה כעל

לאחד מתחומי היצירה והאמנות, רואים את זה. אי אפשר להתעלם מההיבט הזה אצל ילדים נושרים."

ריאיון הקבלה

הליך הקבלה של נער למוזות כולל שני ראינות, אודישן לאחת המגמות ומברקי רמה במקצועות לימוד בסיסיים. "מפגש ההיכרות הראשון", מספרת וסרמן, "מתקיים בנוכחות הורה אחד לפחות ובו אנחנו מדברות עם הנער ומנסות להבין מי יושב מולנו. לא משנה מה הוא עשה עד היום, משנה מה הוא רוצה לעשות מהיום. השאלות היחידות שנשאלות הן אם יש לו עניין להיות תלמיד ואם יש לו עניין להיות תלמיד לאמנות. לאחר מכן יש מברקי אנגלית, מתמטיקה ועברית, כדי לבחון את רמתו ולוודא שמה שאנחנו יכולות להציע מותאם למה שהוא צריך, ואודישן לאחת המגמות כדי לברוק התאמה. אנחנו לא מחפשות כישרונות ענקיים, זה לא כוכב נולד. אנחנו מחפשות תשוקה, עניין וכישורים בסיסיים ביותר, ועם זה אנחנו עובדים. בתום האודישן יש ריאיון עומק כדי להכיר אותו טוב יותר ואז מחליטים אם הוא התקבל או לא התקבל".

כל הילדים שמתקבלים מגיעים מרקע

סוציאלי-אקונומי נמוך?

ניצני: "מרביתם מגיעים מרקע סוציאלי-אקונומי נמוך מאוד עד בינוני אבל זה לא מה שמכתיב את העניין. אם יגיע תלמיד מרקע סוציאלי-אקונומי גבוה שנמצא במצב של נשירה ואחד מתחומי האמנויות מעניין אותו, אנחנו לא נדחה אותו. מצב סוציאלי-אקונומי נמוך הוא לא תנאי קבלה".

מה הסיכויים של ילדים עם בעיות

משמעת להתקבל ל"מוזות"?

ניצני: "הביטוי 'ילדים עם בעיות משמעת' עושה לי צמרמורת ואני מתנגדת לתייג הזה. לפעמים כשקורה משהו שמוגדר 'בעיות משמעת', אנחנו מאוד שמחות כי סוף סוף משהו מהילד יצא החוצה ויש ביטוי למה שהוא מרגיש. נגמרו העמדות הפנים והעבודה התחילה. יותר מדי ציות הוא לא טוב. צייתנות היא מילה נרדפת לאדישות".

ובכל זאת, מגיע אליכן ילד עם שלושה

תיקים קטנים במשטרה.

וסרמן: "אם הוא מתאים, נקבל אותו גם עם שלושה תיקים גדולים. זה לא מפחיד אותנו. הכלל המנחה שלנו חל גם לגבינו: לא משנה מה עשית עד היום, משנה מה אתה רוצה לעשות מהיום. אם זה ילד שיש לו רקע אלים ומשהו בריבור שלו מעיד שהוא חושב

עבור שנת לימודים מלאה.

איתור תלמידים בלילות

ישנן שלוש דרכים עיקריות להגיע ל"מוזות": הראשונה היא הפניה מגורמים מוסמכים, כגון יועצות בית ספר, קציני מבחן, קב"סים, פקידי סעד, עובדים סוציאליים ושופטי נוער. "אנחנו מנהלות קשר שוטף עם כל מי שבא במגע עם ילד שמגיע לצומת אקוטי", מספרת וסרמן, "כל מבוגר משמעותי שיוכל להגיד לו 'לך לשם'". הדרך השנייה היא שיטת חבר מביא חבר, ואילו השלישית

וסרמן וניצני מאתרות

תלמידים ברחובות.

האיתור מתבצע בשעות

הלילה: "אנחנו מחפשות

אותם במקומות שבהם הם

מסתובבים - גינות, מרכזים,

הסנטר, הטיילת... כל הזולות

שבהם ילדים כאלה נמצאים"

והמעניינת מכולן היא איתור נערים ברחובות. האיתור מתבצע בשעות הלילה והמאחרות הן וסרמן וניצני בעצמן. "אנחנו מחפשות אותם במקומות שבהם הם מסתובבים - גינות, מרכזים, הסנטר, הטיילת... כל הזולות שבהם ילדים כאלה נמצאים. אנחנו מגיעות מכוונות מטרה: למצוא נערים בסיכון, לשוחח אתם ולראות אם 'יש מצב'".

איך יודעים אם 'יש מצב'?

ניצני: "מרבית הילדים הנושרים הם מאוד יצירתיים בגלל שהם צריכים לשרוד איכשהו את החיים. אף אחד אף פעם לא לקח את היצירתיות הזאת ואמר להם: 'תקשיבו, אתם מאוד יצירתיים, בואו תעשו עם זה משהו'. לא תמיד הם מצליחים לזהות את זה ולכן אנחנו שואלות".

וסרמן: "איזו סיבה יש לילד שלא חשפו אותו לאמנות, שלא לקחו אותו להצגות ושכף רגלו מעולם לא דרכה בתערוכה לבוא באופן עצמאי ולהגיד שהוא רוצה ללמוד את זה? חייבת להישאל השאלה, מה מעניין אותך? חשבת פעם לצייר? את אוהבת תיאטרון? מה מעניין אותך בתיאטרון? התשובה עצמה היא גילוי מדהים. יש ילדים שזה לא מעניין אותם בכלל ואפשר לראות את זה מיד, אבל מי שכן יכול למצוא איוה עניין בתחום, איזו תשוקה

את הקונספט של מסדרון כיתות, ויש לזה השפעה רצינית על הילדים. כל הילדים החדשים שמגיעים לכאן לראיונות קבלה אומרים משהו על המבנה. הוא משרר להם חום וביתיות. אף אחד לא נשאר אדיש לזה".

בחרתן ב'פיו'?

"בחרנו בתל אביב בגלל שבני נוער מכל אזור במרכז נוהגים להתקבץ פה. כשהציעו את 'פיו', ביקשנו באזור הזה. לא רצינו בתוך השכונות, כדי לא לזהות את בית הספר עם שכונה ספציפית. המיקום הזה נכון לנו מבחינות רבות".

תשעים תלמידים בשלוש מגמות

וסרמן וניצני מנהלות את בית הספר בשותפות מלאה ומפעילות 37 אנשי צוות וכחמישים מתנדבים קבועים. בית הספר מיועד לבני נוער בני 14 עד 18 עם זיקה לאמנות שלא הסתדרו, כאמור, במסגרות חינוכיות קודמות. מרבית התלמידים הם תושבי תל אביב-יפו, אבל "מוזות" מוגדר תיכון עלי-אזורי ועל כן הוא מקבל לשרותיו תלמידים מכל גוש דן.

בבית הספר לומדים נוצרים, מוסלמים, שוהים בלתי חוקיים, ילדי עובדים זרים ועולים חדשים, והוא פתוח לכל ילד שנשר ממסגרת לימודית. אצל חלק מהילדים מדובר בנשירה גלויה - הם פשוט אינם רשומים כתלמידים בשום מקום. אצל אחרים הנשירה סמויה - הם עדיין רשומים כתלמידים בבית ספר מסוים אבל אינם טורחים להגיע אליו כבר זמן רב.

בבית הספר שלוש שכבות לימוד: י', י"א, י"ב, בכל שכבה שלוש כיתות ובכל כיתה עשרה תלמידים. בסך הכול כתשעים תלמידים בשלוש מגמות: מוזיקה, תיאטרון ואמנות פלסטית. הלימודים מתקיימים בימים ראשון עד חמישי במסגרת פנימיית יום, מ"9:00 בבוקר עד 18:00 בערב, וכוללים לימודים עיוניים לבגרות ו-12 שעות שבועיות של לימודי אמנות במגמה.

התלמידים מקבלים ארוחת בוקר וארוחת צהריים חמה בכל יום ויוצאים להצגות, הפקות וטיוולים. בנוסף כל ילד מקבל ספרי לימוד וחברות עבודה, זכאי לתגבורים בכל המקצועות ולאבחון ליקויי למידה, ורשאי להשתמש בציוד יקר השייך למגמה שבה הוא לומד. שכר הלימוד, הכולל את כל הפרוויולגיות האלה, עומד על כ-6,000 ש"ח בחודש. ילדי "מוזות" משלמים 2,000 ש"ח

מבנה בית הספר התמוטט במהלך חופשת הפסח

במהלך חופשת פסח האחרונה, ביום שני 9 באפריל בשעה 6:00 בבוקר, צלצל הטלפון הנייד של ורד ניצני. בעל אולם האירועים "לורנס", הסמוך לבית הספר "מוזות", הודיע לה שהחששות שעליהן התריע התממשו: מבנה בית הספר התמוטט. באולם האירועים "לורנס", השוכן בקומת הקרקע של המבנה העתיק, התבצע בימי החופשה שיפוצים, ובמהלכם נסדקה בטעות קשת תומכת של המבנה. בעל האולם, שחשש מקריסה, מיהר לידע את מנהלות בית הספר וביקש מהן להשבית את הפעילות במקום. ב"מוזות" נענו לבקשה וקטעו את חזרות התלמידים למופע המוזיקלי שהיה אמור להיערך בתום החופשה. בזכות ההתרעה המוקדמת של בעל האולם, בית הספר היה ריק בזמן הקריסה ולא היו נפגעים. ניצני "כרגע אנחנו פשוט מאלתרים. לא הפסקנו את הלימודים והם מתקיימים בכל מיני מבנים ארעיים. המבנה עתיד לעבור שיפוץ מסיבי והשאיפה היא שהשיפוצים יסתיימו עד ספטמבר. לא יודעת מה נעשה עד אז. כרגע עדיין לא ברור מי יממן את השיפוצים האלה".

אם יציעו לכם מבנה אחר?

"אין מצב. אין שום סיכוי שנעזוב את המקום הזה". מעיריית תל אביב יפו נמסר כי "המבנה המדובר הוא מבנה עירוני שהוקצה לשימוש העמותה ללא תמורה. עקב ביקורת פיקוח על הבנייה הוצא צו המורה על תמיכת הבניין בחלק שבו אירעה ההתמוטטות, ובעלי המסעדה הודיעו כי בכוננתם לבצע זמנית את התמיכות הדרושות עד לשיקום אזור הקריסה. נציגי העירייה עומדים בקשר יום יומי עם נציגי 'מוזות', והוצעו להם מבנים חלופיים לשימוש בסמיכות למבנה ביפו. אנו ממתנים להחלטתם. במקביל פועלת העירייה לשיקום המבנה בתקצוב עירוני, בתיאום עמותת 'מוזות' וחברת הביטוח, במטרה לסיימו בהקדם, כך שתלמידי בית הספר יוכלו לחזור וללמוד במקום".

הקו הארום, אתה לא פה".

ומה בעניין שימוש בסמים ואלכוהול מחוץ ל"מוזות"?

ניצני: "אנחנו יודעות מצוין מי הילדים שמשתמשים בסמים בזמנם הפנוי. הם באים ומספרים. אנחנו עובדות אתם, אבל לא על זה הם יפסידו את מקומם פה".

התמודדות עם פערי למידה

כחלק מעקרון ההזדמנות השווה, ב"מוזות" אין מסלולים ואין הקבצות. כולם לומדים לבגרות וניגשים אליה אלה שיכולים ומעוניינים בכך.

הצוות החינוכי נדרש להתמודד עם פערי למידה גדולים בתוך כיתה אחת ועם ליקויי למידה שמקצתם אובחנו ואחרים לא. תכניות הלימוד הן של משרד החינוך, אבל את ספרי הלימוד של "מוזות" כותבים המורים בעצמם. "משרד החינוך מנפיק בכל שנה ספרים חדשים ומהדורות חדשות וזה יוצר המון בלגן", מסבירה ניצני. "אנחנו מקבצים את הכול לספר אחד קריא וברור, עם דפי עבודה, במטרה להנגיש את החומר לתלמידים. בתחילת השנה מקבלים הילדים מעין ערכת לימוד עבור כל מקצוע".

איך מתמודדים עם פערי למידה גדולים?
וסרמן: "משקיעים מאמץ בהיכרות עם הילד: איך הוא לומד? מתי הוא לומד? מתי הוא מפסיק ללמוד? מתי מתעוררת חרדה? מה הפתרון שלו לקושי? ילד שנתקל בקושי גם ממציא לעצמו דרך התמודדות: 'אם אני יושב כך וכך אז אני מצליח...'. הם יודעים להגיד את זה; צריך רק לשאול".

ניצני: "חלק גדול מהתמודדות עם הפערים טמון בהתעקשות הגדולה על הלמידה. יבוא ילד ויגיד 'אני לא כותב בשיעורים'. אין דבר כזה פה. אין כאן ויתורים והרמת ידיים. אחד המשפטים שהם שמעו בלי סוף בבתי ספר קודמים הוא 'טוב, אתה כבר לא יודע כלום, לא היית פה כל כך הרבה זמן. איך תשלים את כל החומר הזה עכשיו?'. ויתרו להם הרבה מאוד זמן. ויתרו עליהם".

המתנדבים

המתנדבים הם שמסייעים לתלמידים שלא לוותר לעצמם. מרבית המתנדבים הם סטודנטים או פנסיונרים שהגיעו ל"מוזות" עקב פרסומים באתרי מתנדבים שונים, שיתוף פעולה עם מוסדות אקדמיים או שמועות. ב"מוזות" מתנדבים כחמישים איש. כולם עברו הכשרות והדרכות והתחייבו

שוו הדרך היחידה – הוא לא יכול להיות פה. אם אנחנו רואות שיש לו איזושהי אמירה, שאיפה ורצון להתמקם בחיים האלה בצורה שונה, נקבל אותו ולא משנה כמה תיקים פלייליים יש לו".

ניצני: "הרבה לפני הקבלה או האיקבלה שלנו, מתקיים איזושהו סינון טבעי. מרבית הילדים שמגיעים לכאן לריאיון כן רוצים לחזור לסוג מסוים של 'תלמידאות'. מי שבאמת רוצה להיות רק עבריין נשאר ברחוב ולא מגיע לשום מקום. ברור שמתוקף היותך בנשירה, אתה גם מסתבך בכל מיני דברים. זה חלק מהמאפיינים, אבל זה לא מעיד על היותך עבריין או אלים או נרקומן או כל סטיגמה אחרת".

הקווים האדומים

בכל הקשור בהתנהגות התלמידים, החליטו ב"מוזות" על שני קווים אדומים ברורים שחצייתם עולה ביוקר. הראשון: תלמיד שמעורב באירוע אלים הפסיד את מקומו כתלמיד ב"מוזות" באותו רגע. יש לו אפשרות לבקש לחזור ללימודים בתחילת השנה הבאה ובתנאי שעשה משהו עם עצמו במהלך השנה שחלפה. הקו האדום השני אוסר על התלמידים לצרוך סמים ואלכוהול בבית הספר ובכל

ניצני: "מרבית הילדים

הנושרים הם מאוד יצירתיים

בגלל שהם צריכים לשרוד

איכשהו את החיים. אף

אחד אף פעם לא לקח

את היצירתיות הזו ואמר

להם: 'תקשיבו, אתם

מאוד יצירתיים, בואו

תעשו עם זה משהו"

הפעילויות הקשורות בו, גם אם הן מתקיימות מחוץ לשעות הלימודים. "צריך להביא בחשבון שהתלמידים יוצאים להרבה הפקות, אירועים, פעילויות והצגות בערבים", אומרת ניצני, "ומאוד מפתה לעצור לקנות בירה בקיוסק בדרך להצגה. זה לא מעשה דרמטי, אבל זו חציית קו אדום". גם במקרה הזה התלמיד יאבד את מקומו לשנת לימודים אחת לפחות. "הקו האדום הוא ממש תנאי", מסבירה וסרמן. "התוצאה היא ברורה והיא מופעלת ללא שיקול דעת נוסף. אנחנו לא נגיע למצב שנגיד: 'טוב, אולי במקרה הזה אפשר לוותר'. אם חצית את

לשעתיים שבועיות למשך שנה שלמה. "החלק הארי של ההתנדבות שלהם טמון בתגבור הלימודי", מבהירה ניצני. "הלמידה היא כיתתית וההוראה פרונטלית. בתוך כיתה של עשרה תלמידים, תמיד יש שניים-שלושה תלמידים שאם לא ישב לידם מישוהו שיתווך להם את הלמידה, אין לזה סיכוי. יש ילדים שכל הזמן זויים בכיסא וזקוקים לתשומת לב תמידית. אחרים מגיעים לכאן עם שפת אם שאיננה עברית וזקוקים למישוהו שיתרגם להם מילים בסיסיות".

רוונה צ'יסטי, 25, מחנכת כיתה י"א ומורה לאנגלית ולאסטרטגיות למידה הייתה עד לפני שנתיים מתנדבת ב"מוזות". היא הגיעה להתנדבות במסגרת לימודי חינוך מיוחד והוראת אנגלית, ובתום שנת התנדבות אחת

הציעו לה משרת הוראה בבית הספר. היא לא היססה. "זה מקום מאוד מכיל", היא אומרת. "עוד כמתנדבת הרגשתי שלא משנה באיזה מצב רוח אני נכנסת לפה, אני תמיד אצא בהרגשה טובה".

מחנך כיתה ב"מוזות" זה תפקיד לשלוש שנים לפחות. כדי ליצור קשר חזק ולא ארעי עם התלמידים, מחנך מלווה תלמידים מכיתה י' עד י"ב. "כמחנכת יש לי הרבה תפקידים מעבר להוראה עצמה", אומרת צ'יסטי. "אני יודעת מה קורה עם התלמיד גם בבית כי חשוב לנו לא להגביל את המעורבות שלנו בחיי התלמיד רק לבית הספר. מחנך צריך להיות מודע לכל הגורמים הקשורים בחיים של ילד כדי להצליח לעבוד אתו. אני בקשר טלפוני עם הילדים, יודעת לאן הם יוצאים ואיפה הם מבליים. זה

מאוד מתאים לתפיסות החינוך שלי". חרף גילה הצעיר הספיקה צ'יסטי לעבוד בשני בתי ספר אחרים והחוויה, כך היא מספרת, שונה לחלוטין: "כמורה ב'מוזות', ניתן לי המון חופש פעולה ואני שותפה מלאה בעשייה. אני לא מרגישה שאני רק גלגל קטן בתוך איזה משהו שהוא הרבה יותר גדול ממני. אין כאן הוראות שמונחות עלייך מלמעלה. אנחנו לומדים ומתפתחים מתוך העבודה עם הילדים ודברים משתנים פה כל הזמן".

"צוות המורים של 'מוזות' נבחר בקפידה ועובר תהליכי הרכה והכשרה אינטנסיביים לאורך השנה", אומרת ניצני. "אנחנו נשמח אם הם יגיעו עם תואר ראשון ותעודת הוראה, אבל היעדר תואר הוא לא סיבה שלא לקבל אותם. יש לנו כאן היום אנשי צוות שקיבלנו

"במשרד החינוך לא עשו בדק בית כבר יותר מדי שנים"

ביטוי".

מיהו מחנך ראוי בעיניכן?

ניצני: "דמות מאוד משמעותית שתפקידה לרצות לגלות את הילד ולגרום לכך שהילד יצליח לגלות משהו חדש על עצמו. דמות שמקשיבה לילד, ששואלת מה בעצם הוא אומר, באילו מילים הוא משתמש, ובמקביל דמות בתפקיד, בעמדה שמטמלת סולידריות עם המערכת".

מה אתן מייחלות לחינוך בישראל?

ניצני: "שמישהו יעז באומץ לב גדול ובתמיכה רבה מהשטח לסגור את משרד החינוך ולפתוח אותו מחדש. המשרד הזה הוא פונקציה מאוד חשובה שלא עשו בה בדק בית כבר יותר מדי שנים. יש הרבה מאוד דברים שצריך לשפר ולשנות ולצמצם ולאחד ולארגן. זה גוף בירוקרטי ענק שלא מייצר כבר את מה שהוא אמור לייצר. זה מאוד עצוב בעיניי. לשמחתי, תרומתנו הצנועה לחינוך במדינת ישראל דווקא כן מייצרת משהו אחר בשטח. זה בסדר שנשכח בשיחות סלון ונתלונן אבל זה לא משנה כלום. לפחות אני יודעת שהילדים שנמצאים פה נהנים מחוויית בית ספר אחרת".

וסרמן: "הייתי רוצה לראות בארץ צוות חינוכי שעובד עם התלמידים ולא מעליהם או במנותק מהם. ורד מתארת את משרד החינוך כמשהו שצריך לסגור ולפתוח כדי לעשות ריענון. ברימוי שלי משרד החינוך הוא ספינה כבדה מדי שהמעט שהיא יכולה לעשות היום זה לשחרר ספינות קטנות שירוצו מהר יותר וייקחו אותה לכיוון חדש".

בריוק מה את צריכה לדעת. זאת העמדה השלטת היום בחינוך וזאת עמדה נוראית. העמדה הזאת בעצם אומרת: את לא יודעת כלום, בואי, אני אלמד אותך הכול. כמוכן שההצעה הזאת עטופה בטוב לב, נדיבות ושמחה, אבל להניח מראש שאת לא יודעת כלום זו ההנחה הכי נוראית שיכולה להיות כלפי כל אדם. לפעמים אני שומעת מורות

ניצני: "האופן שבו מכשירים מורים בישראל הוא עוול. שלוש-ארבע שנות הלימוד בכל בתי הספר לחינוך בארץ מסתכמות בהכשרת פקידים. ההוראה היא עבודה מאוד קשה וחשובה שמצריכה מקצועיות וידע רב. היא לא פקידותית"

בהיריון שאומרות 'העובר מרגיש... העובר שומע...', אז אם את מניחה שהעובר בבטן מרגיש ושומע, כשיש מולך אדם חי את לא מניחה שהוא מרגיש משהו, שומע משהו, יודע משהו על עצמו ועל העולם? אני חושבת שזה מה שעושים בבתי הספר – שמים שם תלמידים ואומרים להם: 'אתם לא יודעים כלום, אני אלמד אתכם'. זה לא מגיע חס וחלילה ממקום רע, אבל בסיטואציה כזאת אין שום מקום לילד להביא את עצמו לירי

וסרמן וניצני טוענות שלבית הספר יש קשר מצוין עם משרד החינוך בעיקר בגלל הרמות המקשרת – ד"ר חיים נבון מאגף שח"ר במשרד החינוך, שעזר להן להקים את "מוזות". אולם לא הרמות ולא "הקשר המצוין" לדבריהן מונעים מהן למתוח ביקורת חריפה על ההתנהלות והפעילות של משרד החינוך.

ניצני: "לצערי הרב, בגלל הרבה מאוד סיבות, שאצ חלקן אני יכולה להבין, במשרד החינוך לא בודקים מה הילד צריך. יש מערכת, וילד צריך להתאים את עצמו למערכת. הגישה הזאת נכונה למקומות רבים כי אדם חי ופועל בתוך מערכות שונות. אבל כשזה מגיע לחינוך גם המערכת עצמה חייבת כל הזמן לשאול אם היא מתאימה, והיא לא עושה את זה".

התלמיד פוגש בביתה מורה, לא את המערכת.

"האופן שבו מכשירים מורים בישראל הוא עוול. שלוש-ארבע שנות הלימוד בכל בתי הספר לחינוך בארץ מסתכמות בהכשרת פקידים. ההוראה היא עבודה מאוד קשה וחשובה שמצריכה מקצועיות וידע רב. היא לא פקידותית. אני מאמינה שכל מי שבוחר להיות מורה מגיע עם כוונות ורצון טוב. עם יד על הלב, אני לא חושבת שאנשים בוחרים במקצוע הזה מתוך נוחות".

אבל?

"אבל הם באים מתוך עמדה לחנך, לתקן, לאלף ולשפר, מתוך מחשבה בנוסח 'אני יודעת משהו שאת לא יודעת ואני אראה לך

"לבטל את חוק ההתמדה"

ניצני ווסרמן מגדירות את עצמן כמתנגדות רציניות לחוק ההתמדה בחינוך. החוק הוא ניסיון לעצור את תופעת ההנשרה המסיבית מבתי ספר באמצעות איסור גורף על סילוק תלמידים ממוסד חינוכי. מי שבכל זאת מעוניין לעזוב, כדי לנסות להתקבל לבית ספר אחר, מחויב לעבור ועדת השמה.

"לחוק הזה יש מטרה טובה", אומרת ניצני, "אבל התוצאה שלו היא פעולה בירוקרטית שמצמצמת את האפשרות של ילדים שאינם מסתדרים בתוך מסגרת מסוימת להגיע למסגרת אחרת שעשויה להתאים להם. לצורך העניין, אם יועצת בית ספר או מחנכת מזהה ילד שנמצא במסגרת שלא מיטיבה עמו והיא מעוניינת להמליץ לו על מסגרת אחרת, היא לא יכולה לעשות את זה כי עוד לא הוחלט בוועדה שהוא משוחרר. זה מטורף".

וסרמן: "ילדים שלא מצאו את עצמם במסגרת ממילא אינם ממהרים לחלץ את עצמם מהסיטואציה הזאת. הם לא ילכו לחפש לעצמם אלטרנטיבה והם גם לא נתקלים באף מבוגר שאומר להם 'לשם'. לפעמים משחררים אותם בשלב מאוחר מאוד בשנה ואז הם כבר כל כך אבודים עד שלפעמים פשוט לא מתאים להם יותר. הם מגיעים למעין ייאוש מהמערכת, לא רוצים לשמוע כלום ומתנגדים להכול. בגלל שאסור להעניף תלמידים, מציעים להם להישאר כיתה. גם אנחנו לפעמים מציעות לתלמידים להישאר כיתה, אם אנחנו חושבות שהזדמנות שנייה באמת תשנה משהו. אבל ברור לכולם שמדובר בשיח שקרי ומעוות. הילדים מזהים את הרמאות הזאת. הם קולטים שאף אחד לא באמת מאמין ברף החדש הזה ושמציעים להם להישאר למרות שרוצים להיפטר מהם. מה זה הרבר הזה שנציגי מערכת אומרים לילד 'תישאר כיתה', אבל בעצם מתכוונים לומר 'אתה לא יכול להמשיך פה? יש פה מטרה טובה שכל היישום שלה מפספס הרבה ילדים'."

מה הפתרון?

ניצני: "לבטל את החוק. מאחריותה של כל מחנכת, יועצת או רכות שכבה לדעת מי הילדים שלהערכתה אינם מתאימים למסגרת – הרי ברור לכולם מי הם. אלה הילדים שמפריעים, שנכשלים, שנעדרים וכו' – לסמן אותם, לקחת כל אחד מהם לשיחה אישית ולברר אתו מה הקושי ומה הוא צריך. חייבים לנהל עם הילד איזושהי שיח, לחשוב יחד אתו אם ההישארות שלו במסגרת הנוכחית טובה לו או יותר נכון עבורו ללכת למסגרת אחרת, ואז להפנות אותו לאחת כזאת. אי אפשר פשוט להכריע עבורם. כשמגיע לכאן ילד לריאיון וברור לי שהוא לא מתאים לפה, אני עדיין יושבת אתו עשר דקות נוספות וחושבת לאן כדאי שהוא ילך אפילו שאיני מכירה אותו ושאין לי שום מחויבות כלפיו. זו האחריות שלי כמישהי שפוגשת ילד שאין לו מסגרת. לכאורה זה לא התפקיד שלי, אבל זה מגיע מתוך ההבנה שיש לך אחריות בידיים ושצריך להשתמש בה."

וסרמן: "כשילדים מתארים את עצמם יושבים בוועדות, הם מספרים שאף אחד לא מדבר אתם אבל שכולם מדברים עליהם. אפשר לקבוע כל מיני דברים עבורם לפי הפרוצדורה אבל בסופו של דבר הם אלה שיוציאו או לא יוציאו לפועל את הקביעות הללו. איפה הילד בכל הסיפור הזה? הוא יקבל את ההחלטות שלי כפקודה? הרי שום פקודה לא עברה עד היום, עכשיו זה יעבור?"

והכשרנו ומאוחר יותר דחפנו אותם לרכוש השכלה אקדמית."

מהן הדרישות שלכן מהצוות?

"ראשית, שיהיו מומחים לידע שאותו הם מלמדים. שנית, שירצו לדעת משהו על כל אחד מהתלמידים במובן הנפשי של העניין ולא במובן של מה צבע שיערו ושלישית, שיגיעו עם ראייה חברתית רחבה ומשמעותית, כי הסיפור של הפרויקט הזה הוא קודם כול סיפור חברתי."

"גיוס לצה"ל אינו מדד ההצלחה"

ארבעה מחזורי לימוד הסתיימו עד כה ב"מוזות". 55 אחוז מהבוגרים סיימו את לימודיהם עם תעודת בגרות מלאה. כ-60 אחוז התגייסו לצה"ל. ב"מוזות" חושבים על עתיד התלמידים כל הזמן. אחת מחברי הצוות החינוכי מופקדת על ליווי אישי של הבוגרים. הליווי מתחיל עוד בכיתה י"א ומסתיים שלוש שנים לאחר סיום הלימודים.

וסרמן: "יש פה תורה שלמה שאנחנו מדברות ומרצות אותה, אבל לצערי, כרגע זו תורה שבעל פה. אם נצליח לכתוב את מה שלמדנו והבנו פה נוכל לתרום ממנו ולהשפיע"

אם הנער רוצה להתגייס לצה"ל, הליווי כולל תיווך בינו לבין הצבא. אם הוא אינו מעוניין או אינו יכול להתגייס, בונים יחד אתו תכנית המשך הכוללת שירות לאומי, עבודה או לימודים. הליווי בא לידי ביטוי בשיחות טלפון ובמפגשים, בהתאם לצורכי הבוגר.

אתם מכוונים לשירות בצבא? ל?

וסרמן: "באופן כללי, מבחינת החוק ומבחינה פורמלית אנחנו מעודדות אותם להתמודד עם זה, אבל כל מקרה נבדק לגופו, לפי מידת ההתאמה. אם ילד מתקשה להתמודד מול הצבא ייתכן שעדיף לו ללכת לשירות לאומי או לחלופין לעבוד על הקושי הזה ולהתמודד אתו. אין לנו איזושהי אמירה גורפת לגבי צה"ל או לגבי כל דבר אחר. אנחנו עוסקים בהתבוננות על כל סובייקט". ניצני: "אם הוא מאוד רוצה וגם נראה לנו שהוא מתאים, אז כן. יש ילדים שמאוד לא רוצים ומאוד לא מתאימים ובעיניי זה נכון שהם לא יתגייסו. אין כאן כפייה צבאית,

וגיוס לצה"ל אינו מדד ההצלחה של בוגר".

מה בן נחשב להצלחה של בוגר?

"בוגרים שממשיכים ללמוד בדרך כזאת או אחרת. יש לנו לא מעט בוגרים שבחרו להמשיך את הלימודים. מרביתם לומדים חינוך בסמינר הקיבוצים או לימודי אמנות בבצלאל, בריון או בבית צבי. אם הם ממשיכים ללמוד ולהתפתח בחייהם כבוגרים, זו הצלחה גדולה."

איפה אתן רואות את "מוזות" בעוד 15

שנים? נשאר לכן על מה לחלום?

ניצני: "בטח. אני מקווה שנהיה מבוססות כלכלית ושלא נצטרך לרוץ אחרי הכסף. זה לא פשוט לגייס חצי מהתקציב כל שנה. אני מייחלת שלפחות 75 אחוז מהתקציב יגיע

מתמיכה מוסדית זו או אחרת, שתהיה לנו חצר גדולה והכי חשוב – שהתלמידים שלנו יחזרו לפה כמורים או כמתנדבים."

וסרמן: "שתהיה לנו כבר מגמת קולנוע. זו מגמה נורא יקרה שצריך לראות איך ממנים אותה. שנמצא את הדרך לכתוב את הירע שלנו ולהעביר אותו הלאה באיזושהי אופן. יש פה תורה שלמה שאנחנו מדברות ומרצות אותה, אבל לצערי כרגע זו תורה שבעל פה. אם נצליח לכתוב את מה שלמדנו והבנו פה נוכל לתרום ממנו ולהשפיע. בגדול, אנחנו מקווים שעוד 15 שנה יהיה כאן מנהל חדש. מוסד חינוכי זקוק לטריות ולרענונות. הלוואי שיגדל ויצמח מתוך הצוות מישהו שירצה לנהל את המקום הזה".